

Nr 285.

Av herr Rydén m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt vid högre folkskolor.

I propositionen nr 180 har Kungl. Maj:t hemställt om provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor. Att denna fråga, som sedan 1925 årligen motionsledes bragts under riksdagens prövning, nu genom ett regeringsinitiativ framlagts för riksdagen, är ägnat att väcka tillfredsställelse.

Vad åter beträffar de belopp, varmed den föreslagna provisoriska avlöningsförbättringen skulle utgå, synas oss dessa alltför knappt tillmätta. I de motioner, som tidigare varit föremål för riksdagens prövning, hade föreslagits följande belopp:

till ordinarie manlig folkskollärare 500 kronor, till ordinarie kvinnlig folkskollärare 425 kronor, till ordinarie lärare vid småskola 300 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig folkskollärare 375 kronor, till extra ordinarie och kvinnlig folkskollärare 325 kronor, till extra ordinarie och vikarierande lärare vid småskola 225 kronor, till ordinarie manlig ämneslärare vid högre folkskola 600 kronor, till ordinarie kvinnlig ämneslärare vid högre folkskola 500 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig ämneslärare med full tjänstgöring vid högre folkskola 500 kronor, till extra ordinarie och vikarierande kvinnlig ämneslärare med full tjänstgöring vid högre folkskola 450 kronor och för timlärare vid högre folkskola 15 procent av nu utgående avlöning med ett maximum av 470 kronor för manlig och 420 kronor för kvinnlig lärare.

Dessa belopp synas oss tillmätta i underkant och någon reduktion av desamma är icke motiverad, såvida statsmakterna icke skola behandla folkskolans och den högre folkskolans läraregrupper efter andra principer än övriga vid undervisningsväsendet anställda befattningshavare.

Vi tillåta oss erinra om att den lönereglering, som nu gäller för lärarna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, folk- och småskolorna, högre folkskolorna och kommunala mellan-skolorna fastställdes av statsmakterna 1918.

Redan 1919 års riksdag beviljade en tillfällig löneförbättring åt lärarna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarierna ävensom vissa andra lärargrupper (riksdagens skrivelse nr 215). 1925 bereddes dessa lärargrupper en ökad tillfällig löneförbättring (riksdagens

skrivelse nr 267). Härutöver föreslås vid årets riksdag ytterligare en provisorisk avlöningsförbättring (Kungl. Maj:ts proposition nr 180).

Den kommunala mellanskolans lärare erhöilo efter beslut vid 1920 och 1925 års riksdagar tillfällig, resp. ökad tillfällig löneförbättring. Jämväl för dem hemställes nu om en provisorisk avlöningsförbättring.

Lärarna vid folk- och småskolor samt högre folkskolor fingo, såsom nyss nämnts, i likhet med de ovan omnämnda lärarkategorierna sina löner reglerade år 1918. Vid denna lönereglering bestämdes lönerna för samtliga kommunalt anställda lärare efter fullt enahanda grunder. Denna likformighet i fråga om avlöningsgrunderna blev emellertid rubbad genom att riksdagen, såsom förut angivits, på Kungl. Maj:ts förslag år 1920 beviljade lärarpersonalen vid de kommunala mellanskolorna en tillfällig löneförbättring.

I anledning av från skolöverstyrelsen och från styrelserna för flera lärarorganisationer till Kungl. Maj:t ingivna framställningar angående tillfällig löneförbättring tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 19 november 1920 särskilda sakkunniga för att biträda med utredning av vissa frågor rörande avlöning åt lärare vid kommunala läroanstalter med statsunderstöd. I sitt den 20 december samma år avgivna betänkande angående tillfällig löneförbättring åt kommunalt anställda lärare hemställde de sakkunniga i det framlagda huvudförslaget — det såsom alternativ I betecknade —, att tillfällig löneförbättring under år 1921 måtte utgå till folk- och småskolans samt högre folkskolans lärare enligt följande grunder:

Till ordinarie manlig lärare vid folkskola med 530 kronor, till ordinarie kvinnlig lärare vid folkskola med 470 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig lärare med 430 kronor samt till extra ordinarie och vikarierande kvinnlig lärare med 370 kronor;

Till ordinarie och fast anställd lärare vid småskola med 330 kronor och till extra ordinarie och vikarierande lärare vid småskola med 280 kronor;

Till ordinarie manlig ämneslärare vid högre folkskolor med 750 kronor, till ordinarie kvinnlig ämneslärare vid högre folkskolor med 650 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig ämneslärare med full tjänstgöring vid högre folkskolor med 650 kronor samt till kvinnlig sådan lärare med 600 kronor. De för högre folkskolornas lärare ifrågasatta beloppen voro lika med vad som av de sakkunniga föreslagits för motsvarande grupper av kommunala mellanskolornas lärarpersonal.

De sakkunnigas förslag föranledde icke någon proposition till 1921 års riksdag, oaktat dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet uttalat, att förslag om tillfällig löneförbättring med lämpligt avvägda belopp bort föreläggas riksdagen (Kungl. Maj:ts proposition nr 236). Liknande uttalanden, men alltjämt med negativa resultat, gjordes åren 1922 och 1923 av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet.

Emellertid hade Kungl. Maj:t den 3 december 1920 tillsatt en kommitté för verkställande av utredning och avgivande av förslag rörande ny definitiv lönereglering för befattningshavare vid rikets allmänna läroverk samt folk- och småskolor m. fl. läroanstalter. Kommittén slutförde sitt arbete den 15 augusti 1923.

Det är givetvis icke möjligt att här utförligare redogöra för lönekommitténs förslag. Allenast följande må framhållas.

Kommittén föreslog, att det s. k. kommunikationsverkens lönesystem måtte vinna sin tillämpning även för befattningshavare vid de läroanstalter, vilka utredningen gällt. Enligt kommitténs uppfattning hade »den verksamhet och det arbete, som lärare av olika slag utöva i samhällets och det allmännas tjänst, av ålder underskattats i förhållande till de funktioner, som inom andra samhällslivets områden verka i det allmännas intressen. Till följd härav hava också lärarkårerna sedan gammalt kommit att intaga en i förhållande till andra statstjänstemannagrupper i ekonomiskt hänseende tillbakasatt ställning». Med dessa utgångspunkter fann kommittén sig böra föreslå väsentliga löneförhöjningar för lärarkårerna.

Lönekommitténs betänkande synes oss tydligt klarlägga, att de av sakkunniga 1920 föreslagna beloppen icke vore för högt tillmätta. Vi inskränka oss emellertid till att också i år förorda, vad vi tidigare motionsvis påyrkat. Av nedanstående utredning torde framgå, att något föregripande av statsmakternas fria prövning av en blivande lönereglering icke behöver förekomma, även om vårt yrkande vinner riksdagens bifall. För att något belysa denna sak må följande redogörelse lämnas:

I sitt underdåniga utlåtande den 30 september 1924 över lärarlönekommitténs betänkande föreslår skolöverstyrelsen, att folkskolans lärare inordnas i de olika lönegraderna på följande sätt.¹

manlig ordinarie folkskollärare i lönegraden A 10;

kvinnlig ordinarie folkskollärare i lönegraden B 11 a;

lärare vid småskola ävensom lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola, vilken blivit anställd tills vidare, i lönegraden B 5 a;

extra ordinarie eller vikarierande manlig folkskollärare i lönegraden A 9;

extra ordinarie eller vikarierande kvinnlig folkskollärare i lönegraden B 10;

extra ordinarie eller vikarierande lärare vid småskola ävensom lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola, vilken blivit anställd på viss tid, i lönegraden B 2.

Värdet av naturaförmånerna skulle enligt överstyrelsens beräkningssätt antagas utgöra för de 5 första av ovannämnda kategorier skillnaden mellan

¹ Lönegraderna äro här angivna i anslutning till år 1924 gällande avlöningsreglemente för statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen. Enligt motsvarande nu gällande avlöningsreglemente (Kungl. kung. nr 270 1925) motsvaras exempelvis den förutvarande lönegraden A 10 av B 17 o. s. v.

avlöningsbeloppen i respektive lönegraderna A 10 och A 8, B 11 a och B 9, B 5 a och B 4 a, A 9 och A 7 samt B 10 och B 8. Om man tager medelvärdet av skillnaden mellan avlöningsbeloppen i de 5 löneklasser, som var och en av ovannämnda lönegrader omfattar, finner man följande värden på naturaförmånerna för ortgruppen A:

för manlig ordinarie folkskollärare	Kr. 582:—
» kvinnlig »	» 504:—
» ordinarie lärare vid småskola m. fl.	» 228:60
» extra ordinarie och vikarierande manlig folkskollärare	» 546:—
» » » » » kvinnlig »	» 474:—
» » » » » lärare vid småskola m. fl. »	200:—

Det sista beloppet har föreslagits med hänsyn till motsvarande belopp för ordinarie lärare vid småskola.

Dyrtidstillägg antages komma att utgå på den tillfälliga löneförbättringen i dess helhet. Det underlag, på vilket dyrtidstillägget för närvarande beräknas, skulle alltså komma att ökas med den i det föregående föreslagna tillfälliga löneförbättringen. Om det här föreslagna avlöningstillägget beviljas, kommer alltså den totala löneinkomsten, ifall man räknar med det för första kvartalet år 1929 gällande indextalet, att utgöra lönen + avlöningstillägget + 35 procent av dyrtidsunderlaget + värdet av naturaförmåner.

I överensstämmelse med ett i skolöverstyrelsens yttrande över lärarlönekommitténs betänkande framställt förslag har kommunala bidraget till lärarnas avlöning, om den nya löneregleringen vore genomförd, antagits utgå med följande belopp: till ordinarie folkskollärare 240 kronor, till ordinarie lärare vid småskola m. fl. 150 kronor, till extra ordinarie och vikarierande lärare vid folkskola 180 kronor samt till extra ordinarie och vikarierande lärare vid småskola m. fl. 120 kronor. Dyrtidstillägget har beräknats å de lönebelopp, som under denna förutsättning skulle utgå av statsmedel. Samtliga löneförmåner skulle, om löneregleringen varit genomförd, hava, under ovan angiven förutsättning om indextalet, uppgått till lönen + 17 procent av det nya dyrtidsunderlaget.

Enligt nu gällande bestämmelser kan vederbörande komma i åtnjutande av ålderstillägg efter 5, 10 och 15 år. Om löneregleringen vore genomförd, skedde uppflyttningen i högre löneklass efter 3, 6, 9 och 12 år. På grundval av här nu angivna förutsättningar upptagas i nedanstående tabell för olika tjänstear de belopp, varmed de totala avlöningsförmånerna, därest löneregleringen i enlighet med lärarlönekommitténs förslag varit genomförd, skulle överstiga summan av nuvarande löner och tillfällig löneförbättring.

Tjänsteår	Ordinarie folkskollärare		Ordinarie småskollärare m. fl.	Extra ordinarie och vikarierande folkskollärare		Extra ordinarie och vikarierande småskollärare m. fl.
	Manlig	Kvinnlig		Manlig	Kvinnlig	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1—3	567:—	335:—	227:—	957:—	791:—	162:—
4 och 5	918:—	651:—	353:—			
6	513:—	381:—	151:—			
7—9	864:—	697:—	277:—			
10	1 215:—	1 013:—	439:—			
11—12	810:—	743:—	236:—			
13—15	1 161:—	1 059:—	398:—			
16 och följande	756:—	789:—	195:—			

Man finner alltså, att med de föreslagna beloppen av tillfällig löneförbättring förefinnes en ganska bred marginal på alla punkter. Det är självfallet, att om ingen överkompensation inträder för lärarna i ortsgruppen A, det är uteslutet att sådan kan inträda för övriga ortsgrupper.

Som tillfällig löneförbättring för lärare vid högre folkskolor föreslås 600 kronor för manlig och 500 kronor för kvinnlig ordinarie ämneslärare samt beträffande extra ordinarie och vikarierande 500 kronor för manlig och 450 kronor för kvinnlig ämneslärare med full tjänstgöring. För timlärare torde den tillfälliga löneförbättringen böra utgöra 15 procent av nu utgående avlöning med ett maximum av 470 kronor för manlig och 420 kronor för kvinnlig lärare.

Värdet av naturaförmånerna har av överstyrelsen beräknats för manlig ämneslärare å A-ort till 795, 750 och 519 kronor, allt eftersom fråga är om olika slag av högre folkskolor, och för kvinnlig ämneslärare å A-ort till respektive 563, 548 och 405 kronor.

Då det nu gäller att avgöra, huruvida med den här föreslagna tillfälliga löneförbättringen överkompensation skulle inträda eller icke, är det tillräckligt att räkna med den lärarkategori, för vilken löneregleringsförslaget innebär de lägsta löneförmånerna, d. v. s. ämneslärare utan adjunktskompetens vid 1—3-klassig allmän högre folkskola. Ifrågavarande lärare skulle komma att placeras i lönegraderna A 13 och B 13 respektive, för vilka värdet av naturaförmånerna i ortsgrupp A beräknats till 519 kronor för manlig och 405 kronor för kvinnlig lärare. Beträffande högre folkskolans lärare har skolöverstyrelsen föreslagit, att kommunalbidragit utan hänsyn till dyrtid och tjänsteår skulle utgöra en tiondel av avlöningen till kvinnlig lärare å A-ort i lägsta löneklassen. Dyrtidstillägg har beräknats utgå å den konstanta lönen minskad med angivna kommunala bidrag. Analogt med vad förut anförts beträffande folkskolans lärare upptagas i nedanstående tabell för olika tjänsteår de belopp, varmed de totala avlöningsförmånerna, därest

löneregleringen varit genomförd, skulle överstiga summan av nuvarande lön, föreslagen tillfällig löneförbättring och naturaförmånernas värde.

Tjänstear	Manlig lärare	Kvinnlig lärare
1—3	948: —	600: —
4 och 5	1 369: —	916: —
6	829: —	511: —
7—9	1 250: —	826: —
10	1 742: —	1 142: —
11—15	1 202: —	737: —
16 och följande.....	662: —	332: —

Den i det föregående föreslagna tillfälliga löneförbättringen för den högre folkskolans lärare skulle alltså icke komma att medföra överkompensation.

Utöver vad som här ovan anförts i fråga om de föreslagna beloppens otillräcklighet vilja vi särskilt framhålla, att den av Kungl. Maj:t förordade differentieringen av den provisoriska avlöningsförbättringen efter ortsgruppering i nu förevarande läge är ägnat att framkalla betänkligheter. Att vid en definitiv lönereglering, som inordnar undervisningsväsendets befattningshavare i ett allmänt statligt lönesystem, lärarelönerna utmätas olika i olika dyrortsgrupper måste anses naturligt. Men att för närvarande, då ortsgruppsindelningen skett med hänsyn tagen i första hand till hyresnivån å de olika orterna, utan vidare tillämpa denna ortsgruppering för befattningshavare, som åtnjuta bostad in natura eller ersättning härför, synes oss icke motiverat. Det inträffar säkerligen åtskilliga fall, då två orter med ungefärligen samma levnadskostnader utom i fråga om bostadspris, på grund av sistnämnda skillnad placerats i den ena som A-ort, den andra som B-ort eller C-ort. Lärarna, som i båda fallen erhålla bostad in natura, skulle då helt omotiverat i samma tjänsteställning tillerkännas olika lön. Förslaget härom har väckt ett berättigat missnöje inom de befattningshavargrupper, det berör, och vi våga uttala en förhoppning, att riksdagen på denna punkt måtte bringa rättelse till stånd.

Men också i ett annat avseende har den kungl. propositionen framkallat misräkning bland landets lärare. I olikhet med vad som gäller beträffande tidigare beviljade tillfälliga löneförbättringar skall på den provisoriska avlöningsförbättringen icke utgå något dyrtidstillägg. Det synes oss önskvärt, att den provisoriska avlöningsförbättringen i detta avseende likställs med de tillfälliga löneförbättringar, riksdagen tidigare beviljat olika tjänstemannagrupper, så att å de belopp, som riksdagen fastställer, dyrtidstillägg må utgå i enlighet med vad som gäller för oreglerade verk.

Vidare kunna vi icke undgå att påpeka, att småskolans lärare genom de föreslagna beloppen sättas i en särskilt ogynnsam ställning. Då behovet av löneförbättring torde vara störst inom denna grupp, anse vi det i hög grad angeläget, att därutinnan sker en förbättring.

De principer, vars tillämpning vi sålunda påyrka, äro följande:

- 1:o) Avlöningsbeloppen bestämmas lika för befattningshavare i alla ortsgrupper;
- 2:o) Den föreslagna avlöningsförbättringen får karaktär av tillfällig löneförbättring, varå dyrtidstillägg utgår.

I anslutning till vad ovan yrkats och anförts tillåta vi oss därjämte hemställa,

att riksdagen ville dels medgiva, att för budgetåret 1929/1930 tillfällig löneförbättring till nedannämnda befattningshavare må utgå med följande belopp: till ordinarie manlig folkskollärare 500 kronor, till ordinarie kvinnlig folkskollärare 425 kronor, till ordinarie lärare vid småskola 300 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig folkskollärare 375 kronor, till extra ordinarie och vikarierande kvinnlig folkskollärare 325 kronor, till extra ordinarie och vikarierande lärare vid småskola 225 kronor, till ordinarie manlig ämneslärare vid högre folkskola 600 kronor, till ordinarie kvinnlig ämneslärare vid högre folkskola 500 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig ämneslärare med full tjänstgöring vid högre folkskola 500 kronor, till extra ordinarie och vikarierande kvinnlig ämneslärare med full tjänstgöring vid högre folkskola 450 kronor och för timlärare vid högre folkskola 15 procent av nu utgående avlöning med ett maximum av 470 kronor för manlig och 400 kronor för kvinnlig lärare,

dels för ändamålet anvisa för budgetåret 1929/1930 behöfligt extra förslagsanslag.

Stockholm den 9 april 1929.

Värner Rydén.

J. P. Johansson.

Ruben Wagnsson.
